

Extreem geweld tijdens dekolonisatieoorlogen in vergelijkend perspectief, 1945 – 1962, BMGN – LCNR, Vol 135 – Issue – 2020, 06 juli 2020, pp. 34 – 51.

Inleiding.

Dit is een publicatie van Thijs Brocades Zaalberg (verder TBZ) en Bart Luttkhuis (verder BL) in het kader van het onderzoek 'Onafhankelijkheid, Dekolonisatie, Geweld en Oorlog in Indonesië 1945 – 1950.'

Deze bevat de eerste uitkomsten en voorlopige resultaten van een onderzoeksproject. TBZ en BL stellen dat de gewapende conflicten weliswaar sterk van elkaar verschilden, maar dat er meer overeenkomsten dan verschillen zijn in de manieren waarop extreem geweld werd toegepast en kan worden verklaard.

Zij concluderen dat in alle gevallen sprake was van 'een vorm van geïnstitutionaliseerde straffeloosheid'. Die zou het mogelijk hebben gemaakt dat koloniale machthebbers extreem geweld gebruikten. (onderstreping AURORE) (0)

Analyse en aanpak.

Deze publicatie wordt door AURORE getoetst aan de vijf principes van wetenschappelijke integriteit:

- Eerlijkheid (data en bronnen niet vervalsen en het serieus nemen van alternatieve visies en tegenargumenten);
- Zorgvuldigheid (gebruik van wetenschappelijke methoden en optimale precisie van ontwerp, uitvoering en verslaglegging);
- Transparantie (op welke data gebaseerd, langs welke weg verkregen en rol externe belanghebbenden);
- Onafhankelijkheid (geen buitenwetenschappelijke overwegingen (bijvoorbeeld overwegingen van commerciële of politieke aard), en
- Verantwoordelijkheid (binnen de grenzen van het redelijke rekening houden met de legitieme belangen van bij het onderzoek betrokken personen). (1)

De indeling van de publicatie wordt gevolgd.

Eerst een samenvatting van hetgeen TBZ en BL in elk onderdeel schrijven. Gevolgd door commentaar van AURORE.

Deze analyse beperkt zich voornamelijk tot Nederlands-Indië 1945 – 1950.

Inleiding (van TBZ en BL).

TBZ en BL hebben het over wreedheden/wandaden van de Nederlands troepen tijdens de Nederlands-Indonesische Oorlog (1945 – 1949). Dat zou een van de heetste historische hangijzers van de afgelopen tien jaar zijn. Zij duiden dat aan als zwarte bladzijden in onze geschiedenis. Zij noemen instemmend het boek van Rémy Limpach en duiden het aan als een baanbrekend boek. Zij beweren dat meerdere opeenvolgende Nederlandse kabinetten deze wandaden hebben gebagatelliseerd.

Limpach zou hebben aangetoond dat het extreme geweld structureel van aard was.

Hun onderzoek had als doel '*het gebruik van extreem geweld door koloniale veiligheidstroepen in Nederlandse, Britse of Franse dienst tijdens de periode van dekolonisatie te vergelijken en te duiden*'. De centrale vraag was '*waarom en hoe koloniale veiligheidstroepen in zoveel dekolonisatie oorlogen overgingen tot het gebruik van extreem geweld om de antikoloniale opstanden de kop in te drukken*'.'

TBZ en BL noemen de resultaten verkennend van aard, omdat de empirische basis slechts vier casestudy's betreft.

Zij bevestigen hun focus op 'koloniale wreedheden' en hebben geen vergelijkingen getroffen met vreedzamer verlopen dekolonisatieprocessen.

Commentaar AURORE.

TBZ en BL hebben het over de Nederlandse-Indonesische Oorlog (1945 – 1949).

Indonesië bestond tijdens die periode niet als soevereine, onafhankelijke staat.

Er was evenmin sprake van een Oorlog in volkenrechtelijke zin. Wel van, soms grootschalig, gewapend Nederlands militair optreden tegen het geweld en de terreur dat was geïnitieerd door oproerkraaiers, rebellen, opstandelingen in opdracht van Soekarno c.s., de oorzaak van het Nederlandse militaire optreden.

Het is essentieel om oorzaak en gevolg te onderscheiden. Dat doen beide auteurs niet omdat ze slechts aandacht besteden aan het optreden van de Nederlandse militairen. Zij bespreken de andere partijen niet.

De Nederlandse militairen aanduiden als koloniale veiligheidstroepen is een voorbeeld van ‘framen’ (het gebruiken van verzonden bewijzen om iemand die onschuldig is schuldig te laten lijken).

De Nederlandse militairen traden op namens een regering die internationaal nog steeds werd erkend als het legale gezag over Nederlands-Indië. Zij waren dus legale veiligheidstroepen.

De door TBZ en BL aangeduide wreedheden/wandaden zijn niet een van de heetste historische hangijzers van de afgelopen tien jaar. Zij stellen dat slechts. Zij onderbouwen die stelling niet.

Hun brongebruik om dat aannemelijk te maken is eenzijdig en selectief (slechts: Limpach, Oostindie en Comité Nederlandse ereschulden)

Dit is het maken van opmerkingen die de functie hebben te corrigeren naar de door de auteurs gewenste oplossing. Het opdissen van informatie die de eigen doelstelling realiseert.

Dat meerdere opeenvolgende Nederlandse kabinetten het geweld van Nederlandse militairen zouden hebben gebagatelliseerd is feitelijk onjuist. (2) Bagatelliseren is bovendien een pejoratieve term.

Dat Limpach zou hebben aangetoond dat het extreme geweld structureel van aard was is evenmin juist. In zijn boek beweert Limpach dat inderdaad. Uit commentaar op de begrippen en de eenzijdige aanpak van Limpach blijkt echter dat hij dit niet wetenschappelijk heeft onderbouwd, noch aangetoond. Uit commentaar op zijn boek blijkt ook dat hij niet verder is gekomen dan de

bevestiging van de ‘geweldsfuik’ waarop Van Doorn/Hendrix in 1970 al wezen. (3)

De Nederlandse militairen moesten vechten tegen een intensiverende guerrilla, terwijl het gros van de Nederlandse troepen niet in contraguerrilla was getraind. Alleen de speciale troepen hadden die training gehad. De auteurs behandelen deze omstandigheid niet. De analyse van Van Doorn/Hendrix op pp. 299 e.v. (zie noot 9) biedt daar alle aanleiding toe.

TBZ en BL onderzoeken niet of en in welke mate er sprake was van extreem geweld, maar nemen dat aan als uitgangspunt. Zij zoeken daar eerst argumenten bij en vervolgens zoeken zij naar een oorzaak voor het zelfgekozen uitgangspunt. Dat is geen historiografie volgens de principes van wetenschappelijke integriteit.

Er zijn slechts vier casestudy's onderzocht over een periode van circa tien jaar. Terwijl in de onderzochte gebieden tijdens die periode tientallen gevechtssituaties plaatsvonden. Dit is een niet relevante steekproef. Niet aselekt en kwantitatief onvoldoende. Op een dergelijke basis kan geen integer wetenschappelijk oordeel worden gebaseerd.

Op p.36 staat een foto dat Brits-Indische troepen kamponghuizen in Bekasi op West-Java in de brand steken als represaillemaatregel. (november 1945) Dit als steun voor hun opvatting.

TBZ en BL leggen op deze wijze een verbinding met de geciteerde zin uit het boek van Limpach: ‘een spoor van brandende kampongs en stapels lijken’.

Bovendien vermelden zij niet bij die foto dat eerst vijf Britse RAF bemanningsleden en 20 Brits-Indische militairen zijn gemarteld en vermoord door de Indisch groep Banteng Hitam of Zwarte Buffels.

Door de context niet te beschrijven en een verbinding te suggereren met het boek van Limpach gaan zij manipulerend te werk. Zij hanteren daarbij een omgekeerde redenering door de veroorzakers van dit Britse optreden niet te vermelden. Dit is propaganda en onzorgvuldige geschiedschrijving.

Wat vergelijken we? Definities en vormen van wangedrag (van TBZ en BL).

TBZ en BL richten zich specifiek op buitensporig geweld: de momenten waarop geweld bepaalde grenzen overschrijdt. Zij onderkennen dat afbakening uiterst complex is.

Op summiere wijze noemen ze enkele juridische regelingen die zij verder terzijde leggen.

Zij lossen het complexe vraagstuk van de juiste afbakening op door te kiezen voor een

'commonsensical approach'. In gewoon Nederlands: het gezonde verstand.

Zij beroepen zich daarbij op het door hen veronderstelde bewustzijn van opperbevelhebber tot dienstplichtige. Zij baseren zich voor dit idee op eenzijdige en vooringenomen bronnen, waarvan vaststaat dat die onjuiste basisbegrippen hanteren. (4) Bovendien op een extreme situatie tijdens WO II waarvan vaststaat die plaats vond in een geheel andere context.

TBZ en BL benadrukken dat het bewust tegen non-combattanten gerichte geweld een specifiek aspect is van hun begrip extreem geweld. Zij onderkennen dat het onderscheid burger of guerrilla lastig te definiëren is. Dit lastige onderscheid wordt door hen verder niet verduidelijkt.

Bij vergelijkingen van de historische literatuur over vormen van geweld werd hen al snel duidelijk dat volgens hen 'nationale obsessies vaak een drijvende factor zijn geweest achter de wetenschappelijke interesse voor wat zij *'iconische vormen van extreem geweld'* noemen.

'In het Nederlandse collectieve geheugen spelen de zogeheten "standrechtelijke executies" van non-combattanten in Indonesië een dergelijke iconische rol.'

TBZ en BL stellen dat deze drijvende krachten ook kunnen werken als 'zwarte gaten', die blinde vlekken bij onderzoekers creëren voor andere vormen van geweld. Hoe dat in zijn werk gaat werken zij verder niet uit.

Commentaar AURORE.

TBZ en BL geven geen definitie van hun centrale begrip *'extreem geweld'*.

BL wees echter zelf in een andere publicatie op het belang van een precieze omschrijving van centrale begrippen. (5)

In de publicatie *'Technisch geweld' in de Nederlands-Indonesische Oorlog'* van Azarja Harmanny en Brian McAllister Linn staat dat BL recentelijk nog wees op het belang de term *'technisch geweld'* duidelijk te definiëren. (pp. 94,95)

Een *'commonsensical approach'* is hun oplossing. Beide auteurs bepalen dan wat wel of niet gezond verstand is. Zij blijken daarbij hun eigen emotionele meetlat te hanteren die in het verlengde ligt van de doelstelling van hun onderzoek.

Bovendien is *'commonsensical approach'* een ontwijkende term. Immers verschillen van inzicht of uiteenlopende culturen geven op dezelfde vragen meestal verschillende antwoorden. Zo zou het militaire optreden van de verschillende landen kunnen zijn gebaseerd op militaire doctrine, militaire inzet versus gevechtssterkte van de tegenstander, koloniale bestuursstructuren, mate van rechtsstatelijkheid, politiek toezicht annex besluitvorming en internationale bemoeienis. (Nederland is gemakkelijker onder druk te zetten dan Frankrijk en Verenigd Koninkrijk). Wij vinden het een omissie dat de auteurs deze aspecten geen/onvoldoende aandacht hebben gegeven.

De term *'politiestaat'* wordt gebruikt. Gedurende de maanden na de capitulatie van Japan was sprake van een machtshiaat die Soekarno c.s. benutten om hun Javaanse plus republiek te vormen

en vandaaruit m.b.v. imperialistische instrumenten en middelen andere etnische entiteiten van de archipel te dwingen op hun trein te springen. Op die manier moest een op papier bestaande eenheidsstaat gevormd worden om die aan de internationale politiek als een *fait accompli* te presenteren. Dat streven bezat meer kenmerken van een illegale politiestaat dan het Nederlands-Indië van direct na die capitulatie.

Beide auteurs behandelen de destijds geldende wettelijke en juridische kaders niet. Zij noemen regelingen die destijds niet van toepassing waren. Hun opmerking dat 'de koloniale machten' die 'niet van toepassing beschouwden' is suggestief en een voorbeeld van 'framen'. In plaats daarvan beroepen zij zich op een door hen verondersteld bewustzijn van generaal tot soldaat die in alles wel zou overeenstemmen. Hier lopen de auteurs in de eigen val. Het woord 'veronderstelde' geeft slechts aan dat zij dat slechts zelf denken. Dat bevestigt niet dat militairen van huis uit geweld gebruikten tegen gewapende oproerkraaiers en niet-combattanten en daarbij grenzen overschreden.

TBZ en BL geven evenmin een omschrijving voor het onderscheid tussen '*non-combattanten*' en '*guerrilla's*', noch van die beide begrippen. Terwijl dat onderscheid volgens hen een specifiek aspect van het begrip extreem geweld is. Waarom dat zo is en hoe dit dan zit, leggen ze niet uit. Als je vecht tegen een tegenstander die zich bij pressie ontdoet van zijn uniform, of zelfs helemaal geen uniform draagt, en zich onder de bevolking mengt, dan is de basis gelegd voor dit soort nevenschade. De tegenstander roept dit over zich af. De auteurs besteden daar geen aandacht aan.

Wat ook ontbreekt is dat beide auteurs geen omschrijving geven van 'binnenlands terrorisme'. De bevolking werd door deze terroristen zodanig onder druk gezet dat hem niets anders overbleef dan mee te werken. Nederlandse militairen en Europese burgers die in handen vielen van deze inheemse geweldgroepen werden gemarteld, verminkt en onthoofd. Die slachtoffers vielen niet in de hitte van een militaire actie. De auteurs behandelen dit niet. In tegenstelling tot deze oproerkraaiers/rebellen/opstandelingen waren Nederlandse militairen onderworpen aan veel regels, waarbij een menselijke benadering van gevangenen genomen inheemse strijders werd benadrukt. De zaak-Pesing illustreert dat. Peter Romijn heeft die zaak geheel op zijn kop gezet. Niet de Nederlandse militairen richtten daar een bloedbad aan, dat deden de Javanen onder de lokale Chinese burgerbevolking na afloop van hun nederlaag bij Pesing.

De centrale begrippen die essentieel zijn voor het ontwikkelen van hun probleemstelling zijn niet omschreven. Er is daardoor geen basis voor wetenschappelijk onderzoek naar '*extreem geweld*'. Samengevat: zij komen niet tot definiëring en dus niet tot het meetbaar duiden van het probleem. Desondanks menen zij wel te kunnen constateren dat het probleem eminent aanwezig is.

Het '*Nederlandse collectieve geheugen*' bestaat feitelijk niet. Het is een in een politieke opvatting voorkomend woord. Ook dat begrip wordt niet beschreven, noch uitgewerkt. In de publicatie krijgt het daardoor een propagandistische betekenis.

De veronderstelling dat onder leiding van kapitein Westerling op Zuid-Celebes sprake was van standrechtelijke executies van non-combattanten is feitelijk onjuist. De recente literatuur daarover behandelen TBZ en BL niet en wordt niet vermeld. (6)
Ook van Indonesische zijde wordt deze veronderstelling tegengesproken. Dat vermelden beide auteurs evenmin. (7)

Dat beide auteurs hier zelfs de aanduiding 'iconische vormen van extreem geweld' gebruiken, duidt op groei in soorten van extreem geweld in hun opvatting. Ook dat begrip wordt niet gedefinieerd.

Blijkbaar groeit hun verontwaardiging naarmate de tekst vordert. Begrensde en duidelijk omschreven realiteit wordt zo vervangen door onbegrensde boosheid. Met integere wetenschap heeft dat niets te maken.

Waarom vergelijken we? Voorbij 'de ranglijst van wreedheid' (van TBZ en BL).

TBZ en BL vinden dat een internationale vergelijking een beter inzicht oplevert in de escalatie van geweld. Ze noemen de bestaande vergelijkingen veelal vluchtig en stellen dat die het debat in Nederland zouden hebben geschaad. Zij stellen dat daarin zou worden beweerd dat het Nederlandse geweld in Indonesië misschien wel erg was, maar toch lang niet zo erg als wat de Fransen in Algerije hebben gedaan. De bron waarop beide auteurs zich baseren is een artikel van Martien Hoogland (De Tijd, 3 mei 2017), dat echter een geheel andere teneur heeft. In het commentaar komen wij daarop terug.

Ze noemen de vergelijkingen die legercommandant Spoor maakte nogal selectief en uiteraard in het voordeel van de eigen troepen.

Procureur-generaal Felderhof, die wordt neergezet als een sleutelfiguur in de vervolging en legitimering van extreem geweld in Indonesië, zou in 1948 een soortgelijke vergelijking hebben gemaakt toen hij de Britse Royal Air Force en de bombardementen op de communistische rebellen in Maleisië aan de orde stelde.

Dezelfde Felderhof zou uit eigen belang de golf van executies van Indonesiërs eind 1946 en begin 1947 op Zuid-Celebes onder leiding van de beruchte kapitein Westerling hebben gelegitimeerd.

Westerling zou de terreurcampagne enkele jaren later in zijn memoires op exact dezelfde wijze rechtvaardigen. TBZ en BL verwijzen als onderbouwing naar een passage in de bijdrage van Aarja Harmanny en Brian McAllister Linn.

In de studie van Van Doorn/Hendrix zou slechts '*zeer schetsmatig*' een internationale vergelijking zijn gemaakt.

Deze vluchtige vergelijkingen zouden het publieke debat in Nederland hebben geschaad volgens TBZ en BL. Of en hoe en in welke mate geven zijn verder niet aan.

TBZ en BL willen het politieke debat in Nederland verdiepen. Zij stellen dat deze oorlogen allemaal '*zodanig zijn geëscaleerd dat koloniale mogendheden zich veelvuldig hebben bezondigd aan ernstige schendingen van de mensenrechten*'.

Als gevolg van internationale politieke beperkingen en omdat de Republiek Indonesië relatief weinig wapens tot haar beschikking had, '*kregen ook de Nederlanders in Indonesië slechts in beperkte mate te maken met grootschalige gevechtssituaties*'.

De structurele aard van de door de Nederlandse troepen gepleegde wandaden zou zo duidelijk zijn vastgesteld.

Commentaar AURORE.

Het afserveren van de vergelijkingen van Spoor en Felderhof wordt niet onderbouwd.

Dat Felderhof 'extreem geweld' zou hebben gelegitimeerd is feitelijk onjuist.

De beschrijving van TBZ en BL van de Zuid-Celebes-affaire is feitelijk evenzeer onjuist. Felderhof gaf de grens aan waar gerechtvaardigde militaire acties overgingen in excessief geweld.

Het optreden van kapitein Westerling was volgens hem een 'noodzakelijke in het noodrecht gefundeerde militaire actie'. Als die grens werd overschreden was volgens hem sprake van excessief geweld.

Het optreden van onderluitenant Vermeulen, majoor Stufkens en kapitein Rijborz was een militair exces.

Westerling neerzetten als de beruchte kapitein is een vorm van negatief 'framen' die niet passend is in een wetenschappelijke publicatie. (8)

De uitleg van Westerling over diens optreden op Zuid-Celebes wordt ten onrechte aangeduid als een rechtvaardiging. Die suggereert dat het optreden onrechtmatig was. Hij heeft in twee boeken duidelijk zijn contraguerrilla aanpak uitgelegd. Vrouwen, kinderen en vrijheidsstrijders werd geen haar gekrenkt. De burgerbevolking werd bevrijd van de terreur van criminelen en terroristen. Die hadden geprobeerd de rechtsstaat op Zuid-Celebes te vernietigen en de vorming van de onafhankelijke deelstaat Oost-Indonesië te verhinderen.

Ook hier worden oorzaak en gevolg verwisseld en wordt een omgekeerde redenering gehouden. Het militaire optreden van kapitein Westerling was geen terreurcampagne, maar een contraguerrilla operatie tegen de 'rood-witte terreur' die de oorzaak was van zijn optreden. Dit optreden als 'terreurcampagne' noemen is een voorbeeld van 'framen'.

Van Doorn/Hendrix stellen dat Nederland in alle opzichten verhoudingsgewijs minder hardhandig is opgetreden.

Wij kunnen ons niet aan de indruk onttrekken dat TBZ en BL daarom deze vergelijking 'framen' als een 'zeer schetsmatige', hetgeen Van Doorn/Hendrix, volgens hen, grif zouden hebben toegegeven. Uit het boek van Van Doorn/Hendrix blijkt dat sprake is van een duidelijke en onderbouwde vergelijking. (9)

De auteurs besteden ook geen aandacht aan hoe vooroorlogse waarnemers over elkaars koloniale systemen dachten. Buitenlanders sloegen i.h.a. de Nederlandse werkwijze hoog aan.

Dat de bron Martien Hoogland, HP/De Tijd 3 mei 2017, het Franse geweld in Algerije als excuus zou hebben gebruikt en zou aangeven dat het Nederlandse geweld misschien wel erg was, maar lang niet zo erg als wat de Fransen in Algerije hebben gedaan, gaat voorbij aan wat Hoogland daadwerkelijk in zijn artikel aangeeft.

Hij vindt dat Nederland het optreden in Nederlands-Indië in historische perspectief moet plaatsen. Hij vraagt zich af of de voorstelling van zaken zoals Limpach die schetst in zijn boek wel klopt. Hij doelt dan op diens 'structureel geweld' opvatting, dat sprake zou zijn van een doofpotcultuur en van ontkenning van de koloniale schuldvraag. Op grond van data stelt hij dat sprake is van enorme verschillen tussen hetgeen zich in Algerije en in Nederlands-Indië afspeelde. Die hingen volgens hem samen met de structuur van de koloniale samenleving in Algerije en in Nederlands-Indië. Hij legt die in zijn artikel uit.

Hij betreft daar ook het optreden van Engeland in zijn koloniën bij.

Over Nederlands-Indië schrijft hij dat een onafhankelijke rechtspraak in stand bleef. Verder blijkt dat een groot deel van de 100.000 Indonesische slachtoffers het gevolg was van inheems geweld, vooral tussen communisten en Islamieten. *'Deze chaos verklaart mede het ingrijpen van Nederland in Nederlands-Indië, ook na de Bersiap die aan duizenden Nederlanders het leven kostte.'*

Waarom stellen beide onderzoekers in deze ook niet de Madioen-opstand tegen Soekarno aan de orde?

Deze bron wordt door TBZ en BL dus ten onrechte gebruikt om hun 'excuus-variant' te onderbouwen. Opvallend is dat beide auteurs nalaten de reactie op het artikel van Hoogland door Ronald Nijboer, daags erna in HP/De Tijd, te vermelden. Die steunt wel hun opvatting. Nijboer baseert zich echter op de zaak-Pesing zoals die is opgetekend door Peter Romijn. Uit het commentaar van AURORE op het artikel 'Liever geen onderzoek', van Huw Benett en Peter Romijn en een recente publicatie van de

historici drs. C. Somers en kolonel b.d., drs. A. Tjepkema blijkt, dat Romijn de zaak-Pesing – door hem zelfs opgeschaald tot het bloedbad-Pesing – heeft verzonnen op basis van incorrect bronnen- en archiefonderzoek naast het aanpassen door Romijn van een citaat zodat het beter in zijn vertekend beeld van de situatie past. (10)

Niet een artikel als dat van Hoogland, maar de door Romijn verzonnen zaak-Pesing schaadt het publieke debat. Ronald Nijboer die dat verzinsel volgt draagt ook aan bij aan die schade. Niet de door TBZ en BL genoemde vergelijkingen schaden het publieke debat in Nederland maar het gebrek aan wetenschappelijke integriteit van Romijn en Nijboer – in het voetspoor van Romijn - doen dat.

De door TBZ en BL gestelde escalatie en het veelvuldig bezondigen aan ernstige schendingen aan de mensenrechten mist elke onderbouwing. Ook hier verwisselen beide auteurs oorzaak en gevolg. Zij verwijten Nederlandse militairen ‘escalatie van geweld’ – ze beschrijven ook die terminologie niet – en beschuldigen hen van schending van mensenrechten.

De oorzaak van de geweldsuitoefening door Nederlandse militairen, het sterk toenemende geweld van ‘Indonesische’ zijde, wordt niet genoemd. Noch de schendingen door dezen van destijds toepasselijke rechtsregels en juridische normen.

De mensenrechten zoals we die nu kennen waren destijds niet toepasselijk.

Deze wijze van beschrijving door beide auteurs past in eerdergenoemde voorbeelden van ‘framen’ van de Nederlandse militairen.

Hun korte beschrijving van enkele andere juridische regelingen is oppervlakkig met onjuiste conclusies.

Dat er zich twee grootschalige gevechtssituaties hebben voorgedaan, zou hebben gelegen aan de internationale politieke beperkingen in combinatie met feit dat de Republiek Indonesië relatief weinig wapens tot haar beschikking had.

Ook hier strooien beide auteurs weer met een term die niet wordt gedefinieerd. Nu het woord ‘grootschalig’. Wat bedoelen beide auteurs daarmee?

Uit bronnen blijkt dat de geproclameerde republiek over veel wapens kon beschikken. De lagere Japanse commandanten in Oost-Java droegen alle wapens waarover zij nog beschikten over aan de Indonesische autoriteiten, die op hun beurt de wapens verdeelden onder de BKR en de naar strijd hakende volksmassa's. Begin oktober droeg de Japanse commandant twee squadrons Catalinawatervliegtuigen, twee squadrons jagers, zestig verkenningsvliegtuigen en dertig Dakota-transportvliegtuigen over aan de kort tevoren opgerichte BKR Oedara (luchtmacht). In Oost-Java vielen alleen al uit Japanse legervoorraden in handen van de Indonesiërs ruim 20.000 geweren en mitrailleurs, ruim 60 mortieren, ruim 200 vuurmonden (veld, antitank en luchtdoel), 78 tanks en pantserwagens, grote munitievoorraden, 1.300 vrachtauto's en bijna 600 kleinere wielvoertuigen. Bovendien kregen zij de beschikking over een onbekend aantal vuurwapens uit de Japanse oorlogsbuit van 1942, uit opslagplaatsen die ook in handen van de Indonesiërs vielen. (11) De Britten lieten een belangrijk deel van de ontwapening van o.m. het Japanse 16^e leger over aan de pemoeda's, waardoor die beschikten over een arsenaal van zware wapens, mortieren, tanks, vliegtuigen, artillerie etc. Zelfs de Britten waren bereid direct duizenden mitrailleurs aan de pemoeda's te leveren in april 1946 in ruil voor een vorm van samenwerking en afstemming. Het aantal beschikbare strijders op Java benaderde de 300.000 waarvan delen stevig waren getraind door de Japanners. Duizenden Japanse geharde oorlogsveteranen liepen over naar de Indonesiërs, ook als trainer.

De Japanse bezetting heeft grote invloed gehad op het verloop van de Indonesische Revolutie en zeker niet in de laatste plaats op de logistiek achter deze revolutie. Dat was niet alleen een gevolg

van het door de Japanners aanwakkeren van nationalistische gevoelens met name onder de jeugd, ook het oprichten van eigen gevechtseenheden – de PETA-bataljons – en het al of niet vrijwillig in de Indonesische handen laten overgaan van grote hoeveelheden Japans en door hen buitgemaakt wapentuig. (12)

TBZ en BL hebben het over ‘relatief weinig wapens’. Uit de hierboven opgesomde feiten blijkt het tegendeel. Het hanteren van het woord ‘relatief’ is onzorgvuldig en niet transparant.

Er vochten ook Duitse trainers en militairen mee aan Indonesische kant. Daarenboven het contingent KMA- officieren dat overliep en de strategie en tactiek van de Nederlanders kende en uitgebreid had bestudeerd, zoals de VPTL-voorschriften. (13)

Beide auteurs verzuimen te vermelden dat het gros van de BKR/TRI/TNI niet kon omgaan met dergelijke zwaardere wapensystemen. Voor het opereren van de pas opgerichte luchtmacht ontbrak het aan bemanning en opleiding.

Zij werken ook ‘de internationale beperkingen’ niet uit. Er is sprake van uitgebreide literatuur die beschrijft waarom er tijdens de dekolonisatieperiode sprake is geweest van twee grootschalige militaire confrontaties. (14) Dat inzicht kan worden verkregen indien de historische context van toen eerlijk, zorgvuldig, transparant en onafhankelijk wordt beschreven. Die beschrijving ontbreekt in de publicatie van TBZ en BL.

In hun publicatie ontbreekt ook een beschrijving van conventioneel militair optreden, guerrilla en contraguerrilla. Inzicht in die militaire context is onontbeerlijk. Al vanaf augustus 1945 was van de kant van de geproclameerde republiek sprake van guerrilla acties.

Na de tweede grote conventionele militaire actie besloot de legerleiding van de geproclameerde republiek helemaal over te gaan op guerrilla. Uit Indonesische bronnen blijkt dat men daarbij uitging van meedogenloos en bloedig geweld, wreedheden, terreur en de tactiek van de verschroeiende aarde. Aan wettelijke regels stoorde men zich niet (15) In die context traden de Nederlandse militairen op. Die context beschrijven beide auteurs ook niet.

Het beeld dat TBZ en BL oproepen is echter dat van Nederlandse militairen die extreem geweld/wandaden pleegden jegens non-combattanten. Alsof die in een luchtledige situatie optraden. Zij reageerden echter op het optreden van de Indonesische guerrilla’s. Het niet duidelijk beschrijven van de tegenstanders en hun wijze van optreden is geen integere geschiedschrijving. Zonder die historische context speuren naar oorzaken van geweld is dat evenmin.

Dat de structurele aard van de door de Nederlandse troepen gepleegde ‘wandaden’ – TBZ en BL – zijn geswicht van ‘extreem geweld’ naar ‘wandaden’. – door hen zou zijn vastgesteld, is onjuist en verre van het zelf verleende predicaat ‘integere geschiedschrijving’.

Aard en oorzaken van extreem geweld (van TBZ en BL).

TBZ en BL zoeken naar de oorzaken van excessief geweld tegen non-combattanten.

Zij denken in termen van ‘causale hiërarchie’, aan de ene kant situationele en aan de andere kant structurele oorzaken.

Volgens hen is de klassieke vraag: was het extreme geweld een ‘ongelukkig bijverschijnsel’ van gevechtssituaties of een doelbewuste strategie van ‘hard toeslaan’ of ‘exemplarisch geweld’ gebruiken. Die vraag zou het Nederlandse debat al decennia lang dwars zitten.

De opvatting van Limpach dat het geweld wel ‘structureel’ maar niet ‘systematisch’ zou zijn en diens opvatting dat er zeventien oorzaken zijn, volgen TBZ en BL niet.

Zij kiezen voor de mening van Peter Romijn en Huw Bennett. Daardoor zou er sprake zijn van een systematische oorzaak: straffeloosheid. Het gecombineerde effect van gebrek aan toezicht door de overheid/het militaire apparaat, de media en het rechtssysteem aan de ene kant en gebrek aan juridische duidelijkheid aan de andere kant.

Vervolgens stellen TBZ en BL dat straffeloosheid het brutaliserende effect van blootstelling aan geweld en algehele uitputting bij de troepen verergerde, dat het koloniale systeem – waarin de witte man vrijwel onaantastbaar was – een structurele factor was en dat door de aard van de irreguliere oorlogsvoering van toezicht nauwelijks sprake was.

Hun conclusie: *'Een geïnstitutionaliseerd systeem van straffeloosheid op het tactische niveau en een vaak bewust geïnstalleerd gebrek aan aansprakelijkheid op het strategische en politieke niveau vinden we terug in alle casussen die we voor dit forum hebben onderzocht, en lijken dus een spil te zijn waar een groot aantal oorzakelijke factoren om draait.'*

Commentaar AURORE.

De conclusie van TBZ en BL is niet gebaseerd op integere wetenschappelijke geschiedschrijving.

Er is sprake van een politieke hypothese die is gebaseerd op andere politieke veronderstellingen die evenmin zijn gebaseerd op een voldoende feitelijke onderbouwing.

De centrale begrippen uit de conclusie worden niet duidelijk omschreven. Hun aannames zijn feitelijk niet onderbouwd.

Wat betekent gebrek aan toezicht van de overheid/het militaire apparaat, van de media en van het rechtssysteem? Wat betekent gebrek aan juridische duidelijkheid?

Dat in het koloniale systeem de witte man vrijwel onaantastbaar was, is gelet op het toepasselijke rechtssysteem feitelijk onjuist. De term 'witte man' is bovendien racistisch.

Dat door de aard van de irreguliere oorlogsvoering er van toezicht nauwelijks sprake was is feitelijk ook onjuist.

In de vorige paragraaf beschreven wij welke historische context in dit kader relevant is. Die ontbreekt in de publicatie van TBZ en BL.

Zij formuleren daarentegen een groot aantal stellingen, opvattingen en vooronderstellingen zonder onderbouwing van feiten die zijn verkregen door wetenschappelijke historiografie die de historische context tot uitgangspunt neemt.

Er was destijds bovendien geen sprake van institutionele of systematische straffeloosheid. Er was sprake van (strafrechtelijk) onderzoek, van strafvervolging en van veroordeling. (16) Men kan van mening verschillen of dat in voldoende mate het geval is geweest. Er was ook sprake van het stoppen van gestart onderzoek en van sepotbeleid.

Ervan uitgaan dat de Nederlandse militairen als primaire factor aanhielden dat ze hun gang wel konden gaan omdat er sprake was van dergelijke straffeloosheid ligt niet in de rede en is niet aannemelijk.

Alsof in een gevechtssituatie Nederlandse militairen in de context van het militaire geweld van destijds primair dachten aan: 'zou ik vervolgd kunnen worden of niet'?

De geest van militairen in gevechtssituaties wordt allereerst beziggehouden door de opdracht en daarna door zaken als lijfsbehoud.

Hier wreekt zich het geheel ontbreken van een analyse van het optreden en het geweld aan de kant van de tegenstanders van de Nederlandse militairen, laat staan van de buitenlandse. TBZ en BL hebben het over extreem geweld tegen non-combattanten. Zij hebben de, zelf ook vastgestelde, moeilijkheid een onderscheid te maken tussen non-combattanten en guerrilla's niet verder beschreven, noch opgelost.

De omstandigheden van de onderscheiden gevechtssituatie komen in hun bijdrage niet aan de orde. Ze hebben het slechts over het nauwelijks aanwezig zijn van toezicht tijdens irreguliere oorlogvoering. Dat is niet zorgvuldig, noch transparant of onafhankelijk.

Hoe vergelijken we (van TBZ en BL)?

In deze paragraaf worden de vier andere bijdragen als onderbouwing van hun straffeloosheidsopvatting gebruikt.

Commentaar AURORE.

Geen van die bijdragen is een onderbouwing voor die opvatting. De bijdrage van Romijn/Benett is slechts een persoonlijke opvatting. De bijdrage van Scagliola/Vince laat zelfs het tegendeel zien. De bijdragen van Harmanny/Mac Allister Linn (analyse van 'technisch geweld') en Frakking/Thomas (microdynamiek van revolutionair en contra revolutionair geweld) gaan er niet over en illustreren het dus evenmin.

Op basis van een dergelijk feitelijk bestand kan een dergelijke opvatting niet worden gebaseerd. Er is geen sprake van een aselechte steekproef. Het stuk is erg immatuur. Common sense verschaft ook niet een solide basis voor een onderzoek.

Conclusies (van TBZ en BL).

Doordat de verschillende dekolonisatieconflicten systematisch los van elkaar zijn onderzocht is de neiging ontstaan te veel nadruk te leggen op *'de eigenaardigheden van individuele naties en koloniale rijken, en specifiek nationale oorzaken of vormen van geweld.'*

De zogenoemde 'iconische wandaden' zouden hebben geleid tot 'confirmation bias', de neiging om meer aandacht en waarde te hechten aan informatie die de eigen ideeën of hypothesen bevestigt.

Het extreem geweld had structurele oorzaken zoals de continuering van koloniale tradities, de irreguliere aard van de conflicten en de erfenis van de Tweede Wereldoorlog.

De geïnstitutionaliseerde straffeloosheid is de lijm die de meeste andere oorzakelijke factoren van alle in dit forum bestudeerde conflicten samenbindt.

Commentaar AURORE.

Wanneer is sprake van te veel nadruk leggen op de geschiedenis van het eigen dekolonisatieconflict? De beide auteurs werken dat niet uit.

Hebben TBZ en BL zichzelf niet laten leiden door hun eigen 'confirmation bias'?

Wij treffen het volgende aan in de publicatie:

- het gebruik van extreem geweld om de antikoloniale opstanden de kop in te drukken,
- ze hebben het over koloniale wreedheden en doelen op alleen het optreden van Nederlandse militairen,
- zij menen dat hun gezond verstand een goede basis is om op wetenschappelijke wijze een uiterst complex probleem op te lossen,
- op basis van een vermoeden stellen zij dat het massaal platbranden van hele dorpen met regelmaat werd toegepast,
- op basis van een historische vergelijking werd hen al snel duidelijk wat het effect van 'iconische vormen van extreem geweld' was,
- hoewel ze erkennen dat hun project te kleinschalig is voor een volledige vergelijking van oorzakelijke factoren, trekken ze toch een conclusie,

- hoewel zij het begrip 'extreem geweld' niet hebben omschreven, viel de auteurs één ding meteen op, namelijk dat er, ondanks de variatie wat betreft intensiteit van geweld, meer overeenkomsten dan verschillen waren,
- hoewel de auteurs erkennen dat de gewapende conflicten sterk van elkaar verschilden, er toch meer overeenkomsten dan verschillen waren in de manieren waarop extreem geweld werd toegepast en kan worden verklaard.

Volgens beide auteurs duidt de neiging om meer aandacht en waarde te hechten aan informatie die de eigen ideeën of hypothesen bevestigt, op 'confirmation bias'.

Onze analyses tonen aan dat hiervan sprake is bij beide auteurs.

De drie aan het eind van de publicatie genoemde 'structurele' oorzaken (1. de continuering van koloniale tradities van geweld, 2. de irreguliere aard van de conflicten en 3. de erfenis van de Tweede Wereldoorlog) zijn door TBZ en BL niet als zodanig onderbouwd, noch uitgewerkt.

Hoe deze vaststelling is te rijmen met de eerder gestelde 'geinstitutionaliseerde straffeloosheid' als dé oorzaak van 'extreem geweld' maken beide auteurs niet duidelijk.

Het beleid van straffeloosheid is een uitspraak die niet wordt aangetoond en nergens aannemelijk wordt gemaakt.

Slotconclusie AURORE.

Toetsing aan de vijf principes van wetenschappelijke integriteit leidt tot de volgende conclusies:

1. Alternatieve visies en tegenargumenten zijn niet afgewogen. Er is sprake van eenzijdige bronselectie, ondeugdelijk en onvolledig bronnen- en archiefonderzoek naast eenzijdig en onvoldoende gebruik van bronnen. Het zich louter richten op één van de strijdende partijen in een gewapend conflict is eenzijdig. Dat maakt het onderzoek onvolledig en zonder context.
2. Het centrale begrip 'extreem geweld' en de andere gebruikte begrippen worden niet gedefinieerd. De gehanteerde methoden zijn niet van wetenschappelijk aard. Een beschrijving van de historische, juridische en militaire context ontbreekt.
3. De data waarop opvattingen zijn gebaseerd zijn niet duidelijk traceerbaar.
4. De publicatie is vooral gebaseerd op overwegingen van politieke aard en is daardoor vooringenomen en niet onafhankelijk.
5. Er is onvoldoende rekening gehouden met de legitieme belangen van bij het onderzoek betrokken personen (in het bijzonder de Nederlandse en Nederlands-Indische inwoners van de archipel en de Nederlandse militairen).

Als centrale begrippen in een wetenschappelijk onderzoek niet worden gedefinieerd is het onmogelijk om op basis hiervan tot logische en wetenschappelijke gevolgtrekkingen te geraken. Desondanks worden in de studie heel stellige conclusies getrokken op basis van dergelijke begrippen en een niet wetenschappelijke aanpak.

De slotaanbevelingen in deze publicatie markeren dat geen sprake is van resultaten van een wetenschappelijk onderzoek maar van een politieke beschouwing.

Ondanks het ontbreken van integer wetenschappelijk onderzoek heffen beide auteurs aan het eind vermanend de vinger en geven zij aan welk debat wel en niet nuttig is en hoe dat debat moet worden gevoerd. Europese samenlevingen moeten leren omgaan met hun gewelddadige geschiedenis. Beide auteurs schrijven dat sprake is van 'eerste uitkomsten' en 'voorlopige resultaten'. Alleen al daarbij past bescheidenheid wat betreft conclusies.

Wij bevelen op basis van onze analyse van deze publicatie aan, dat eerst integer wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan na een grondig, gedegen en degelijk bronnenonderzoek. Alleen op basis van zo'n onderzoek is een evenwichtig wetenschappelijk debat mogelijk.

Literatuur:

- (0) Het valt op dat een Franse onderzoeker ontbreekt in het team, hoewel twee van de vier casus Frankrijk betreffen. De Britse onderzoeker Huw Bennett die Maleisië heeft onderzocht, sabelt het Britse optreden neer, hoewel deze counter-insurgency algemeen bekend staat als een van de weinige geslaagde. Indochina en Algerije zijn onderling slecht vergelijkbaar, omdat het beheer van Indochina van veel recentere datum was dan dat van Algerije. Algerije was constitutioneel deel van Frankrijk en de strijd speelde zich in grote steden af, terwijl in Indochina in het land. De auteurs besteden daar geen aandacht aan.
- (1) Nederlandse gedragscode wetenschappelijke integriteit 2018;
- (2) De Excessennota, Ingeleid door Jan Bank, 1995. Bank constateert o.m. dat bij de ontvangst van de nota er algemeen lof was voor het geconcentreerde en snelle onderzoek en voor de betrekkelijke openheid in de publicatie van de resultaten. 'Dadelijk of op den duur werden er drie thema's van kritiek duidelijk: twijfel over de volledigheid van de gegevens, discussie over de systematiek van de geweldsexcessen en over de toepassing van het begrip "oorlogsmisdrijven"'. (a.w., p.12). Bank stelt verder vast dat er tal van ongehoorde excessen in de openbaarheid kwamen, 'al moesten de ambtelijke onderzoekers zich beperken tot die wandaden, die een schriftelijk weerslag hadden gekregen.' (a.w., p.15) Bank noemt de analyse van Van Doorn/Hendrix die op grond van de destijds bekende feiten menen dat die elementen zijn uit een patroon, resultaten van een proces. Uit deze publicatie blijkt dat er door de regering niet werd gebagatelliseerd en dat er vanaf 1970 al sprake was van een sociaalwetenschappelijke verklaring voor de systematiek van ontsporingen van geweld.
- (3) J.J. de Jong, Boekbespreking: Het buitensporig geweld in Indonesië: G. Oostindie, Soldaat in Indonesië 1945 – 1950, 2015, Gert Oostindie en R. Limpach, De brandende kampongs van Generaal Spoor, 2016, Clingendael Spectator, 20 december 2016: *"Structureel" is even suggestief als nietszeggend. Van Doorn en Hendrix gebruikten die term niet. Zij spraken over een "geweldsfuik" en trachten vooral de "context" te schetsen waaronder massageweld bij bepaalde eenheden, in bepaalde periodes en onder bepaalde 'condities' mogelijk werd. Een verstandige benadering, omdat die omstandigheden per fase van het militair conflict en per locatie nogal uiteenliepen.* De Jong zegt dat de bekende, maar inmiddels in de historiografie zwaar aangevochten zwart-wit-patronen van een Nederland uit op koloniaal gezag herstel weer verschijnen. *'Vrijwel niets over de pogingen om tot een diplomatieke oplossing te komen en de cruciale rol die het leger daarbij speelde. Zonder militaire factor zouden akkoorden zoals Linggadjati en de RTC onmogelijk zijn geweest.'* De Jong meent dat we met beide studie te maken hebben met 'onvoltooid onderzoek'. Ook vindt De Jong dat beide studies een aanleiding zijn voor verder onderzoek en geen uitgangspunt daarvoor. *'Het Nederlands en Indonesisch militair beleid, de uitwerking in het veld en de interactie tussen beide dienen het uitgangspunt te zijn en niet de uitsluitende fixatie op oorlogsmisdrijven (de weg die Limpach wil blijven bewandelen). Deze sluit, dat is wel duidelijk, een bredere blik op en analyse van het gevoerde beleid uit.'* Oostindie stelt in zijn boek: *'Er was geen sprake van een systematisch, door de legerleiding – laat staan de politiek – verordonneerd en intern onomstreden gebruik van excessief geweld.'* (p.177)
- (4) De studies van Oostindie en Limpach. Oostindie schrijft zelf dat het corpus van zijn studie beperkt representatief is. *..'het ontbreken van egodocumenten van "inheemse" militairen van het KNIL is een groot gemis.'* (p.312) Zijn conclusies zijn gebaseerd op vele slagen om de arm (p.150), een gedachtenexperiment (p.151), egodocumenten waarvan het veelal onmogelijk is het waarheidsgehalte te controleren (p.152). Hij hanteert een vaag en ondeugdelijk begrip 'oorlogsmisdaden': 'schendingen van de wetten en gebruiken zoals van

- toepassing tijdens gewapende conflicten toen en nu'. Let wel 'gewapende conflicten' en 'toen en nu'. Oostindie schrijft zelf: 'De gekozen definitie van "oorlogsmisdaden" is zeer breed.'(p.317) Zijn begrip is onduidelijk en niet precies, wetenschappelijk niet aanvaardbaar en dus onbruikbaar. De 'statistische methoden' die hij gebruikt zijn evenzeer ondeugdelijk. Statistiek op basis van een niet aselechte steekproef en een gedachte-experiment! Dat heeft Oostindie er niet van weerhouden in de publiciteit te spreken over duizenden oorlogsmisdaden van Nederlandse militairen. Een voorbeeld van 'framen'. Voor commentaar op de studie van Limpach: zie de noten: 3 en 5.
- (5) KITLV-publicatie, Debat over boek Rémy Limpach: Luttikhuis en Cribb, 173 (2017) pp.559 – 579 en analyse AURORA, De begrippen en de aanpak van Limpach in zijn boek, 27 mei 2020.
 - (6) Bauke Geersing, Kapitein Raymond Westerling en de Zuid-Celebes-Affaire (1946 – 1947) – Mythe en werkelijkheid, Soesterberg, 2019.
 - (7) Brief Let. Col. Dr. M. Natsir Said, SH. d.d. 13 april 1977, aan R.F.P. Westerling (zie: Westerling 'De Eenling', 1982, pp. 258, 259.
 - (8) Rapport Commissie-Enthoven (1948); Rapport Commissie van Rij/Stam (1955) en Bauke Geersing a.w..
 - (9) J. A. A. van Doorn/W.J. Hendrix, Ontsporing van geweld – Het Nederlands-Indonesische conflict, Vierde herziene druk, oktober 2012. p. 313: ...'Nederland in alle opzichten verhoudingsgewijs minder hardhandig is opgetreden.' Een conclusie op basis van een uitgebreide analyse. Beide auteurs suggereren het tegendeel.
 - (10) Drs. Cees Somers en kol b.d. drs. Anne Tjepkema, De affaire-Pesing. Richtte een OVW-bataljon een bloedbad aan? Carré 5, 2020, pp. 6 -13.
 - (11) B. Bouwman, Ieder voor zich en de republiek voor ons allen. De logistiek achter de Indonesische Revolutie 1945 – 1950, 2006; pp. 57 – 80 en pp. 359 – 377; Note from Lieutenant General Montago Stopford on the British commitments in the Netherlands East Indies (22 November 1946). Dit rapport bevestigt het grote wapenarsenaal en de honderdduizenden manschappen waarover de geproclameerde republiek kon beschikken.
 - (12) B. Bouwman, a.w., p. 359 e.v..
 - (13) B. Bouwman, Van driekleur tot rood-wit – De Indonesische officieren uit het KNIL 1900 – 1950, 1995.
 - (14) J.J. P. de Jong, Avondschot – Hoe Nederland zich terugtrok uit zijn Aziatisch imperium, 2011, en De terugtocht – Nederland en de dekolonisatie van Indonesië, 2015.
 - (15) Abel , Haris, Nasution, Fundamentals of Guerrilla Warfare, 1965; T.B. Simatupang, Het laatste jaar van de INDONESISCHE VRIJHEIDSTRIJD 1948 – 1949, 1985 en Bauke Geersing, a.w., 397 – 417.
 - (16) Rapport Commissie-Enthoven (1948), Rapport Commissie Van Rij/Stam (1955) en Excessennota 1969.

De Pleitbezorgers Principes Wetenschappelijke Integriteit – AURORA. 29 augustus 2020.